

procedural legal norms regulating the use of state coercion, and the system of organizational structures that provided the application of these guidelines and norms. The ideological substantiation, legal and organizational components of the mechanism of state terror are analyzed. It is noted that the political and legal basis of state terror was expressed by J.V. Stalin's postulate of "the exacerbation of the class struggle" and the changes made through its prism to the criminal, criminal-procedural and administrative legislation.

It is noted that these changes opened the space for mass repression and became the basis for the illegal activity of punitive bodies, which were an organizational component of the mechanism of state terror. The basis that ensured the internal unity of all punitive bodies in the repression was the party structures.

It has been proved that all the links of the Soviet punitive system were involved in repressive measures. This provided for the scale of repressions, their total character, depriving citizens of the possibilities to protect their rights and freedoms. It is determined that the peculiarities of the Soviet state terror in Ukraine were its wave-like nature, in which the peak of repression changed with periods of relative weakening of state punitive politics.

Key words: state terror; the mechanism of state terror; totalitarian regime, repression.

DOI: 10.33663/0869-2491-2019-30-163-173

УДК 340; 342.1; 34 (3/9)

Т. І. БОНДАРУК,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ: ДЕЯКІ ТЕНДЕНЦІЇ І АКЦЕНТИ

В статті зроблено спробу розглянути основні положення постмодерну і нової гуманітаристики та їх вплив на розвиток науки права та історії права, зокрема. Обґрунтовується актуалізація історико-правових досліджень як в контексті «нової енциклопедії права», що задає новий вектор пошуків відповіді про буття права, так і «нової догматики права» з її увагою до юридичних норм, конструкцій, технік, нормативних актів, їх кодифікацій, коли предметним полем історії права стає власне історія законодавства.

Ключові слова: нарратив, постмодерн, гуманітаристика, наука права, історія права, цивільність.

Бондарук Т. И. Историко-правовые исследования в контексте новой гуманитаристики: некоторые тенденции и акценты

В статье предпринята попытка рассмотреть основные положения постмодерна и новой гуманитаристики и их влияние на развитие науки права и истории права в частности. Обосновывается актуализация историко-правовых исследований как в контексте «новой энциклопедии права», который задает новый вектор поисков ответа о бытии права, так и «новой догматики права» с ее вниманием к юридическим нормам, конструкциям, техникам, нормативных актов, их кодификаций, когда предметным полем истории права становится собственно история законодательства.

Ключевые слова: нарратив, постмодерн, гуманитаристика, наука права, история права, цивилизность.

Bondaruk T. I. Historical and legal research in the context of the new humanities: some trends and accents

The article attempts to examine the main provisions of postmodern and new humanitarian sciences and their influence on the development of science of law and the history of law in particular. The actualization of historical and legal research is grounded both in the context of the «new encyclopedia of law», which is given by a new vector of search for the answer to the existence of law, and the «new dogmatics of law» with its attention to legal norms, constructions, techniques, normative acts, their codifications, when the subject field of the history of law becomes its own history of law.

Key words: narrative, postmodern, humanitarian, science of law, history of law, civilization.

Рефлексія щодо визначальних цілей, цінностей і смислів наукознавчого процесу на тій чи іншій його стадії є його необхідним елементом, зокрема, коли йдеться про гуманітарні науки. Особливо це стосується юридичної науки, яка за своєю природою пов'язана як з державою та, відповідно, з владою і політикою, так і з особою, і має безпосередній вплив на суспільні процеси. Необхідність осмислення складного характеру державно-правового будівництва та суспільно-політичного устрою на українських теренах як засадничої умови розвитку соціуму висуває перед історією права цілий ряд завдань і цілей. Водночас, її сучасний стан в Україні як транзитивній державі визначається тривалістю та неоднозначним процесом становлення і розвитку та характеризується доволі розмаїтими підходами, їх нашаруваннями, світоглядними і цивілізаційними парадигмами, дослідницькими практиками і методологіями.

Якісно новий етап у розвитку історико-правової науки, який настав із проголошенням незалежності України, коли зменшився ідеологічний тиск на неї, відкрилися сприятливі умови для її розвитку як самостійної системи, почався процес дифузії з європейською, і світовою правовою юриспруденцією і гуманітаристикою загалом, позначений і триванням радянських традицій. Зокрема, історія, як і вся пострадянська українська гуманістика, зазначає співредактор порталу Historians А. Портнов, запозичила з попередньої доби як поодинокі приклади дотримання високих стандартів емпіричного дослідження, так і суто радянську розгалужену й взаємопов'язану систему інституцій та глибоко засяяні зерна конформізму, уніфікації наукового стилю і державнополітичної легітимізації своїх досліджень¹.

«Феноменом советської науки» називає «ідеологію професіоналізму», за якою еталоном науки є технічно бездоганне емпіричне дослідження, Н. Копосов. Будучи по суті формою компромісу, емпірика практично паралізувала інтелектуальну теоретичну роботу². «Позаметодологічна» у цьому сенсі пострадянська історико-правова наука опинилася перед необхідністю не лише відповідати на виклики, пов'язані з суспільними, державно-правовими, політико-правовими процесами, шукати «нову мову» для їх опису і аналізу, а й бути здатною «звертатися до минулого більше з точки зору майбутнього, ніж теперішнього...», давати відповідь на питання про те, якого виду знання про минуле потребуватимуть люди у транснаціональному, діаспорному чи постлюдському світі?»³.

В цьому контексті цілком справедливою є вступна заувага авторів монографії «Нарисів з соціокультурної історії українського історіописання: субдисциплінарні напрями» (2018) про те, що звичний рельєф соціогуманітарного, зокрема історичного, знання, зазнає таких грандіозних тектонічних зсувів, роз-

ломів і підйомів, що спричинив неабияку розгубленість навіть з поміж багатьох представників тієї чи іншої фахової корпорації⁴.

Ускладнює ситуацію і те, що на українських теренах не була виконана «програма» модернізму як культури великих нарацій. Спроби створення українського метанаративу упродовж більш як 70 років ХХ ст. відбувалися у межах, визначених соціокультурними, політичними, ідеологічними, партійними домінантами СРСР – власне одним – радянським – типом раціональності. З позицій «української раціональності» створення метанаративу як чітко артикульованої картини «того, що має бути означеним» ще на часі і виступає як неодмінна складова нормального розвитку науки і відповідно суспільства. Хоча, очевидно, що можливості національних гранд-наративів за умов глобалізації і розмивання кордонів для відтворення усєї складності життя людей у локалізованих соціокультурних середовищах істотно зменшується⁵.

Водночас «метанаративне запізнення» дає можливість, за умов усвідомлення методологічних трансформацій та осмислення можливостей та ризиків постмодерної парадигми, що їх аналіз подає зокрема професорка Н. Крестовська⁶, привнести в модерний дискурс ідею смислу, яка виступає базовою у фундаменті постмодерністської концепції значення, та враховувати актуальні тенденції сучасної гуманітаристики⁷.

Про необхідність «опрацювання» постмодернізму (концепцій Ж. Бодрійяра, Дж. Батлера, Ж. Дерріда, М. Фуко, Г. Вайта, Ф. Анкерсмита та ін.) в постсоціалістичних умовах, говорить зокрема Є. Доманська, зазначаючи, що це необхідно для розуміння сучасної політичної та культурної ситуації, яку можна визначити як постколоніальну. Важливо усвідомити її цивілізаційну складність, адже, зазначає Х. Арендт, як досвід тоталітаризму стає ще більшою проблемою, коли зникає сам тоталітаризм, так і постколоніалізм є переслідуюваний пам'яттю про колоніалізм⁸, який ще тривалий час може впливати на суспільні процеси. Постмодерний же дискурс, детермінуючи рефлексії над суспільними травмами, білими плямами, виключеними проблемами, сприяє поєднанню плюралістичних фрагментованих картин, що сприяє відтворенню об'єктивної картини історико-правової реальності. Зокрема, для історико-правової науки значний потенціал містить тріада «історія ідей – інтелектуальна історія – історія понять», кожна ланка якої, як субдисциплінарний напрям історіописання, пропонує свій методологічний арсенал і предмет дослідження.

Так, сучасна історія понять як продукт лінгвістичного повороту, привертає увагу до досліджень контексту, адже, як зазначає І. Колесник, його сутність становить саме контекстуалізм⁹. Історія понять, досліджуючи характерні для тієї чи ін. доби (починаючи з античності) сенси загальних політичних і соціальних понять (наприклад, таких, як «громадянин», «держава», «стан», «клас», «міщанин», «секуляризація», «революція» тощо), дає змогу зрозуміти істинний зміст історичних джерел, пам'яток права, законодавчих актів тощо, в яких ці поняття текстуально зафіксовані, а також реконструювати ті чи інші глобальні історичні зміни. І таким чином, використовуючи певні методологічні підходи, намагається якомога повніше розархівувати минулий людський досвід¹⁰.

Високими є шанси на адаптацію постмодерних практик у творенні антропологічно орієнтованої історії права, коли увага дослідників зосереджується на спеціальному вивченні процесів саморефлексії, інтелектуальної творчос-

ті, формі мови, письма і мовлення, вербальних і невербальних текстів. Такі практики виступають важливим механізмом упорядкування людського досвіду зокрема у сфері права, спосіб його розуміння і пояснення, крізь призму психофізіологічних пізнавальних передумов, актуальних соціально-культурних стандартів та наукознавчого інструментарію дослідника. За такого підходу, розуміння наративу в постмодерні узгоджується і корелюється з сучасним тлумаченням пізнання: «пізнання як внесення смисла у досвід»¹¹.

Власне, саме у межах постмодерного дискурсу є можливим сфокусувати дослідницьку увагу на впливі образів минулого на процеси конструювання ідентичності (зокрема це правові традиції (канони), культурно-правова пам'ять, локальні (партикулярні) правові системи, культурно-правовий простір, тощо).

Так, відомий польський історик Т. Стрик звертає увагу на те, що в Центральній та Східній Європі політику пам'яті тісно пов'язано з політикою ідентичності: перша повністю міститься в другій. Він застосовує термін «перехідна справедливість» (transitional justice), що характеризує прагнення суспільства осмислити травматичний досвід масових порушень прав людини в часи тоталітарних режимів, що виступає суттєвою умовою стабілізації демократії¹², підвищення рівня довіри до держави та права, легітимізацію її інститутів, а також сприяння розвитку громадянського суспільства, та зумовлює важливість «пам'яттєвого блоку» історико-правових досліджень

Очевидно, що їх необхідною умовою при цьому виступає транснаціональний і мультикультурний контекст, та розширення міждисциплінарного збагачення палітри соціогуманітаристики», що певною мірою може забезпечити від «методологічного націоналізму»¹³. Водночас пошуки способів досягнення/здійснення крос-культурної взаємодії (загального), мають поєднуватися з пошуками диференціації – аналізу відмінностей (одиночного), як необхідної умови самозбереження.

На тлі означених невіршених проблем історико-правової науки, серед яких ключовою видається проблема повернення людини в державо- і правотворчий процес, лише на початковій стадії осмислення в правознавстві перебувають, узагальнені Є. Доманською концептуальні посили нової гуманітаристики: межі видової ідентичності, взаємини між тим, що людське і не-людське (зв'язки людини з середовищем, технологією, тваринами та речами), а також питання біовлади, біополітики та біотехнологій¹⁴. Хоча при цьому йдеться, радше, не про виключення людини з досліджень, а про критичний підхід до її сприйняття як пана та центру всесвіту. Ще радикальніше для науки права виглядають заклики французьких дослідників Б. Латура та А. Бадью: поняття влади й іншого має бути відкинуте.

На позір виглядає, що запропонований новою гуманітаристикою постантропоцентричний підхід до «життя як такого» (Р. Брайдотті), проблема «композиції спільного світу», де об'єднано людей і не-людей (Б. Латур), заміна категорії глобалізації категорією космосу (космічна політика – І. Штенгерз), критично розширює дослідницьке поле, залишаючи «старі» гуманітарні проблеми на маргінесі¹⁵, а історію права без свого об'єкта дослідження. Проте, очевидно, що зміна кута зору, фокусуючи дослідницьку увагу на нових об'єктах, та вводячи їх у предметну сферу історико-правових досліджень, дозволяє поглибити знання про історико-правову реальність. Адже, минуле виглядає одним чином,

коли ми бачимо в ньому людину як творця культури, і абсолютно по-іншому, коли ми розглядаємо цю людину як одну з форм життя на планеті.

Така постановка питання може буди свідченням нового витка гуманітарного знання, пов'язаного з актуалізацією питань, поставлених ще античною натурфілософією і правом у її складі, звичайних для пізньосередньовічного права (наприклад, розгляд тварини як суб'єктів права) і спонукає науку права, як і два тисячоліття назад, шукати своє місце в пропонованій парадигмі, зумовленій насамперед наявними загрозами щодо виживання людства.

Слід зазначити, що концепт цілості – *assemblage* (Б. Латур), антропокозму (В. Вернадський, О. Чижевський, К. Ціолковський, М. Холодний та ін.), «космобіосоціальної цілісності» (В. Каширін) тощо, з його акцентом на толерантності та взаємоузгодженості між людиною і Всесвітом, вочевидь стає ключовим у всій царині гуманітарного знання.

Для правової науки, і зокрема для історії права, це може бути спроба суб'єктивізації людини як *homo empathicus* в контексті інклюзивних візій для різних форм спільнотного життя. Так, натуралістичний світогляд розвиває професор О. Костенко, відповідно до якого «усе суще – це прояв сутності, яка називається Природою». Праву автор теорії соціального натуралізму знаходить місце у соціальній природі, що існує поряд з фізичною і біологічною природами та за своїми, притаманними для неї законами соціальної природи¹⁶.

Генеральною ідеєю у світлі нової гуманітаристики для історико-правових досліджень можна визначити ідею прочитання (переосмислення) державно-правових процесів, подій, ситуацій для здатності мислити критично і захищатися від догматизму, для зміцнення індивідуальності та почуття впливу особи та груп на зміни, що відбуваються довкола; для того, щоб творити і відбудовувати зв'язки у спільноті, постійно ставити питання про людину (тобто, що значить бути людиною), виховувати співчуття та моральний імпульс, який має спрацювати у складних ситуаціях вибору¹⁷. Власне, йдеться про активізацію онтологічної та аксіологічної складової дослідження, пошуків відповіді на питання про сенси. Одним з таких сенсів може стати досвід формування системи звичок цивільності, якщо під цивільністю (це слово походить від латинського *civis*, «громадянин»), яке, своєю чергою, йде від латинського *civitas*, що відповідає грецькому *polis*) ми розуміємо спроможність жити разом на засадах не насильства чи примусу, а обговорення і/та переконання¹⁸. Покладаючи в основу дослідження погляд на право як «звичку до цивільності», можна сподіватися на практично безмежні можливості для долучення до відповідного досвіду, який врешті решт допоможе знаходити відповіді на «контрольні питання» сучасної правової реальності.

Водночас важливим видається уникнення підходу до права лише як до способу порозуміння, без усвідомлення його ролі як способу протидії неправим явищам і процесам. Сприятливим тлом для цього може бути формування у новій гуманітаристиці течії, яку називають «новим матеріалізмом», або «новим емпіризмом»¹⁹, яка декларує увагу до факту, що, можливо, детермінуватиме скорочення сфери неточного і недостовірного.

Власне, підсумовуючи, можна зазначити, що постмодерн разом з тоталогічним дискурсом нової гуманітаристики дає підстави диференціювати в предметі історико-правової науки дискриптивно-емпіричну, онтологічно-аксі-

ологічну і догматичну складові, що дозволить уникнути методологічної мішанини та сприятиме чіткому визначенню мети історико-правових досліджень. Водночас, до певної міри слідування новітнім трендам історіописання конфліктує з іманентно доволі консервативним юридичним методом та ускладнюється власне закритим характером систем права, їх пов'язаністю із конкретним суспільством. В Україні ситуація ускладнена тривалим злиттям політичної та правової історії, коли аксіоматичною вважалась теза про відсутність у права власної історії, та повну зумовленість історії права історією держави, наслідком чого було злиття «права» і «держави» у, так би мовити, двоєдиному предметі науки та навчальної дисципліни²⁰.

Викладене дає підстави актуалізувати історико-правові дослідження як в контексті «нової енциклопедії права», як синтезу міждисциплінарного знання, який задає новий вектор пошуків відповіді про буття права, так і «нової догматики права» з її фактично виключною увагою до юридичних норм, конструкцій, технік, нормативних актів, їх кодифікацій, коли предметним полем історії права стає власне історія законодавства.

І.Портнов А. Наукове середовище і академічна культура в сучасній Україні. URL: <http://www.humanities.org.ua/projects.php>. **2.** Там само. **3.** *Доманська Є.* Неочікувано про історію, її майбутнє та кінець постмодернізму/ URL: <http://www.istravda.com.ua/articles/4f89323ce586b/>. **4.** *Субдисциплінарна історія як експериментальний формат конструювання та представлення історії історіописання (Вступні зауваги) // Нариси з соціокультурної історії українського історіописання: субдисциплінарні напрями / Упоряд. текстів й наук. апарату С. Блашук, Н. Пазюра; За загал. ред. В. Смолія. НАН України. Інститут історії України. К.: Генеза, 2018. С. 3.* **5.** *Верменич Я.* Національна, регіональна, локальна історія: точки дотику й розмежувань // Нариси з соціокультурної історії українського історіописання. С. 188. **6.** *Крестовська Н. М.* Загальногуманітарні засоби у системі методології правознавства // Креативність загальноюридичної юриспруденції. Одеса: Фенікс, 2015. С. 253–268. **7.** Див., зокрема: *Ейдос. Альманах теорії та історії історичної науки.* К.: Інститут історії Національної академії наук. 2005–2018. **8.** Цит за: *Гундорова Т.* Постколоніальний роман генераційної травми та постколоніальне читання на сході Європи // Постколоніалізм. Генерації. Культура. / за ред. Т. Гундорової, А. Матусяк. К.: Лауріус, 2014. (Серія «Теоретичні ревізії»; вип. 4). С. 38. **9.** *Колесник І.* Українська історіографія як історія понять // Нариси з соціокультурної історії українського історіописання. С. 52. **10.** *Стельмах С. П.* Історія понять [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 3: Е-Й / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во «Наукова думка», 2005. // URL: http://www.history.org.ua/?termin=Istorija_ponjat (останній перегляд: 20.02.2019). **11.** *Касавин И. Т.* Познание // Новая философская энциклопедия. Т. 3. М., 2000. URL: <https://iphlib.ru/greenstone3/library/collection/newphilenc/document/HASH0155bae474519c306489cb55>. **12.** *Стриек Т.* Невловні категорії: нариси про гуманітаристику, історію і політику в сучасних Україні, Польщі і Росії. К., 2015 / Пер. з польської С. Серяков, В. Склокін, І. Склокін, А. Павлишин, ред. В. Склокін. С. 12 URL: <https://krytyka.com.ua/reviews/nevlovni-katehoriyi-narysy-pro-humanitarnystyku-istoriyu-i-polityku-v-suchasnykh-ukrayini>. **13.** *Верменич Я.* Національна, регіональна, локальна історія. С. 189. **14.** *Доманська Є.* Історія та сучасна гуманітаристика: дослідження з теорії знання про минуле / Ева Доманська. К.: Ніка-Центр, 2012. С. 15. **15.** *Доманська Є.* Куди прямує сучасна гуманітаристика? // Український гуманітарний огляд. Вип. 16-17. Голов. ред. Н.Яковенко. - К.: Критика, 2012. С.21-43. **16.** *Костенко О. М.* Культура і закон – у протидії злу. К.: Атіка, 2008. 352 с. **17.** *Доманська Є.* Історія та сучасна гуманітаристика: С. 16. **18.** *Брейфогл Т.* Наша тривала нецивільність і перспектива семінарів Аспену. URL:

http://aspeninstitutekyiv.org/best-ideas/perspectyva_aspen_seminars/. 19. Гордієнко В. В. Нові тенденції в гуманітаристиці і сучасна історіографія // Науково-теоретичні аспекти вирішення глобальних проблем сучасності»: Матеріали міжнародної науковопрактичної конференції (м. Дніпропетровськ, 17-18 квітня 2015 року). Дніпропетровськ: НО «Відкрите суспільство», 2015. С. 9–13. 19. 20. Іванова А. Деякі новітні тенденції розвитку історії права в західній історіографії// Майбутнє науки в обрях права. Зб. наук. праць. Матеріали ІХ міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (Київ, 5 грудня 2018 р.). До 100-річчя Національної академії наук України / Ред.колегія: Н. М. Пархоменко (голова), О. О. Малишев (заступник голови), І. О. Кудерська, (секретар), Т. І. Бондарук, та ін. Київ: Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2018. С. 50. URL: <https://krytyka.com/ua/reviews/nevlovni-katehoriyi-narysy-pro-humanitarystyku-istoriyu-i-polityku-v-suchasnykh-ukrayini>. 13.

References

1. *Portnov A.* Naukove seredovyshche i akademichna kul'tura v suchasnyy Ukraini. URL: <http://www.humanities.org.ua/projects.php> (ukr).
2. Tam samo.
3. *Domans'ka YE.* Neochikuvano pro istoriyu, yiyi maybutnye ta kinets' postmodernizmu. URL: <http://www.istravda.com.ua/articles/4f89323ce586b> (ukr).
4. Subdystyplinarna istoriya yak eksperemental'nyy format konstruyuvannya ta predstavlennya istoriyi istoriyepysannya (Vstupni zauvahy) // *Narysy z sotsiokul'turnoyi istoriyi ukrayins'koho istoriyepysannya: subdystyplinarni napryamy / Uporyad. tekstiv y nauk. aparatu S. Blashchuk, N. Pazyura; Za zahal. red. V. Smoliya.* NAN Ukrainy. Instytut istoriyi Ukrainy. K.: Heneza, 2018. S. 3 (ukr).
5. *Vermenych YA.* Natsional'na, rehional'na, lokal'na istoriya: tochky dotyky y rozmezhuvan' // *Narysy z sotsiokul'turnoyi istoriyi ukrayins'koho istoriyepysannya.* S. 188 (ukr).
6. *Krestovc'ka N. M.* Zahal'nohumanitarni zasoby u systemi metodolohiyi pravoznavstva // *Kreatyvnist' zahal'noyurydychnoyi yurysprudentsiyi.* Odesa: Feniks, 2015. S. 253–268 (ukr).
7. Dyv., zokrema: Eydos. Al'manakh teoriyi ta istoriyi istorychnoyi nauky. K.:Instytut istoriyi Natsional'noyi akademiyi nauk. 2005–2018. (ukr).
8. Tsynt za: *Hundorova T.* Postkolonial'nyy roman heneratsiyemiyi travmy ta postkolonial'ne chytannya na skhodi Yevropy // *Postkolonializm. Heneratsiyi. Kul'tura.* / za red. T. Hundorovoyi, A. Matusyak. K.: Laurus, 2014. (Seriya «Teoretychni reviziyi»; vyp. 4). S. 38 (ukr).
9. *Kolesnyk I.* Ukrayins'ka istoriohrafya yak istoriya ponyat' // *Narysy z sotsiokul'turnoyi istoriyi ukrayins'koho istoriyepysannya.* S. 52 (ukr).
10. *Stel'makh S. P.* Istoriya ponyat' [Elektronnyy resurs] // *Entsyklopediya istoriyi Ukrainy:* T. 3: E-Y / Redkol.: V.A. Smolij (holova) ta in. NAN Ukrainy. Instytut istoriyi Ukrainy. K.: V-vo «Naukova dumka», 2005. // URL: http://www.history.org.ua/?termin=Istorija_ponjat (ukr).
11. *Kasavin I. T.* Poznaniye // *Novaya filosofskaya yentsiklopediya.* T. 3. M., 2000. URL:<https://iphlib.ru/greenstone3/library/collection/newphilenc/document/HASH0155bae474519c306489cb55> (ukr).
12. *Stryyek T.* Nevlovni katehoriyi: narysy pro humanitarystyku, istoriyu i polityku v suchasnykh Ukraini, Pol'shchi i Rosiyi. K., 2015 / Per. z pol's'koyi S. Syeryakov, V. Sklokin, I. Sklokina, A. Pavlyshyn, Red. V. Sklokin (ukr).
13. *Vermenych YA.* Natsional'na, rehional'na, lokal'na istoriya. S. 189 (ukr).
14. *Domans'ka YE.* Istoriya ta suchasna humanitarystyka: doslidzhennya z teoriyi znannya pro mynule / Eva Domans'ka. K.: Nika-Tsentr, 2012. S. 15 (ukr).
15. *Domans'ka YE.* Kudy pryamuye suchasna humanitarystyka? // *Ukrayins'kyi humanitarnyy ohlyad.* Vyp. 16-17. Holov. red. N. Yakovenko. K.: Krytyka, 2012. S. 21-43 (ukr).
16. *Kostenko O. M.* Kul'tura i zakon – u protydyi zlu. K.: Atika, 2008. 352 s.
17. *Domans'ka YE.* Istoriya ta suchasna humanitarystyka: S. 16 (ukr).
18. *Breyfohl T.* Nasha tryvala netsyvil'nist' i perspektyva seminariv Aspenu. URL: http://aspeninstitutekyiv.org/best-ideas/perspectyva_aspen_seminars/ (ukr).
19. *Hordiyenko V. V.* Novi tendentsiy v humanitarystyki i suchasna istoriohrafya // *Naukovo-teoretychni aspekty vyrishennya hlobal'nykh problem suchasnosti»: Materialy mizhnarodnoyi naukovopraktychnoyi konferentsiyi (m. Dnipropetrovs'k, 17-18 kvitnya 2015 roku).* Dnipropetrovs'k: NO «Vidkryte suspi'l'stvo», 2015. S. 9–13 (ukr).
20. *Ivanova A.* Deyaki novitni tendentsiyi rozvytku istoriyi

prava v zakhidniy istoriohrafii// Maybutnye nauky v obriyakh prava. Zb. nauk. prats'. Materialy IKH mizhnar. nauk.-prakt. konf. molodykh uchenykh (Kyiv, 5 hrudnya 2018 r.). Do 100-richchya Natsional'noyi akademiyi nauk Ukrainy / Red.kolehiya: N. M. Parkhomenko (holova), O. O. Malyshev (zastupnyk holovy), I. O. Kuders'ka, (sekretar), T. I. Bondaruk ta in. Kyiv: Instytut derzhavy i prava imeni V. M. Korets'koho NAN Ukrainy, 2018. S. 50. URL: <https://krytyka.com/ua/reviews/nevlovni-katehoriyi-narysy-pro-humanitarystyku-istoriyu-ipolityku-v-suchasnykh-ukrayini>. 13 (ukr).

Bondaruk T.I. Historical and legal research in the context of the new humanities: some trends and accents

The article attempts to examine the main provisions of postmodern and new humanitarian sciences and their influence on the development of science of law and the history of law in particular.

Reflection on the defining goals, values and meanings of the science-learning process is a natural and necessary element of the humanities. In particular, this relates to legal science, the current state of which in Ukraine, as transitive in the state, is determined by a long and ambiguous process of formation and development and is characterized by rather diverse approaches to research. The post-Soviet historical and legal science faced the need not only to respond to the challenges associated with public, state-legal, political-legal processes, but also to seek answers to the past that will help solve the problems of the present and the future.

Among the problems is the failure to observe the «program of modernism as a culture of great novels on the Ukrainian territory - the absence of a Ukrainian metanarrative from the positions of not Soviet, but Ukrainian rationality. At the same time, it gives an opportunity to bring in the modern discourse the idea of meaning, which serves as the basis in the foundation of the postmodern concept of meaning, and take into account the current trends of modern humanities, which is important given the current political and cultural situation, which can be defined as postcolonial

Postmodern discourse, which determines reflection on social traumas and white spots, contributes to the reproduction of a picture of historical and legal reality. In particular, for historical and legal science, significant potential includes the triad “history of ideas - intellectual history - the history of concepts», the adaptation of postmodern practices in the creation of anthropologically oriented law history, focusing research attention on the processes of constructing identity (legal traditions (canons), cultural and legal memory, local (partial) legal systems, cultural and legal space, etc.).

At the same time, the necessary condition is determined by the transnational and multicultural context, and the key issue is the return of a person to the state and law-making process.

The concept of integrity, anthropocosm, «cosmobiological integrity», which becomes the key in the whole field of humanitarian knowledge, is analyzed. In particular, one of the meanings of historical and legal research is the study of the consolidation of the right of experience in the formation of a system of civilian habits. It is important to avoid the approach to law just as a way of understanding, without realizing its role as a way of counteracting non-legal phenomena and processes.

The above provides a basis for updating historical and legal research both in the context of the new encyclopedia of law» as a synthesis of interdisciplinary knowledge, which sets out a new vector of search for the answer to the existence of law, and the «new dogmatics of law with its attention to legal norms, constructions, techniques, normative acts, their codifications, when the subject field of the history of law becomes the actual history of legislation.

Key words: narrative, postmodern, new humanitarian, science of law, history of law, civilization.